

До спеціалізованої вченої ради Д 27.855.03
в Державному податковому університеті
за адресою: 08205,
Київська область, Бучанський р-н,
м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України **БОГАТИРЬОВА Івана Григоровича** на докторську дисертацію **ЗАБАРНОГО Максима Михайловича** «Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні» поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дослідження не викликає жодних сумнівів, оскільки зростання злочинності в умовах правоохоронного режиму воєнного стану, негативно впливає на криміналізацію суспільства, захист прав і свобод громадян. Формування ефективної системи протидії та запобігання злочинності в Україні є важливим завданням кримінологічної та правової науки, що вимагає глибокого аналізу й використання достовірних даних про поточний стан злочинності та її тенденції.

Актуальність даного дослідження пояснюється також, як об'єктивними суспільними змінами, так і недоліками в організації роботи правоохоронних органів. Унаслідок цього рівень латентної злочинності є надзвичайно високим і багато осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення залишаються непокараними. Це свідчить про неспроможність існуючої правоохоронної системи ефективно протидіяти та запобігати злочинності.

Отже, вивчення сучасного стану злочинності та її тенденцій є невід'ємною частиною процесу реформування правоохоронної та судової системи в Україні, що дасть змогу більш ефективно протидіяти кримінально

протиправним проявам з боку організованим злочинним групам та організаціям.

Звичайно, актуальність дослідження **«Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні»** відповідає спеціальності наукового пошуку. Вона виконана докторантом у дослідницькому напрямі кримінологічної науки, що принципово обумовлює досягнення наукових результатів та є міцною платформою для нових наукових розробок у цій сфері. Вибір теми дисертаційного дослідження заслуговує схвалення, а сама тема є вкрай актуальною і потребує ґрунтовного наукового кримінологічного аналізу.

Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р); Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р.); Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Державного податкового університету від 29 лютого 2024 року (протокол № 10).

Вивчення рукопису дисертації та автореферату Забарного Максима Михайловича «Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні» засвідчує актуальність теми, її орієнтований підхід до організації правоохоронними органами процесу протидії та запобігання злочинності в Україні.

Варто погодитися із автором дослідження, що в умовах правового режиму воєнного стану протидія і запобігання злочинності виступає важливим механізмом захисту прав людини, сприяє зміцненню довіри суспільства до органів правопорядку, є дієвим інструментом демократизації цієї сфери, сприяє прозорості діяльності правоохоронних органів щодо своєчасного розслідування кримінальних правопорушень.

На жаль, негативні процеси та тенденції, що відбуваються в Україні сьогодні, підкреслюють важливість постійного моніторингу криміногенної обстановки. Глибоке та детальне дослідження цього питання потрібне для своєчасного внесення коректив у стратегію й тактику протидії злочинності. Крім того, з огляду на високу криміналізацію суспільства варто розробити нову концепцію протидії злочинності.

Потреба в теоретико-правовому дослідженні кримінологічного аналізу механізмі протидії злочинності в Україні є надзвичайно важливою та своєчасною. Саме тому виникає потреба у комплексному науковому дослідженні кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності, яке допоможе виявити потенційні виклики, розробити ефективні стратегії та рекомендації щодо розробки й застосування в Україні ефективної системи протидії злочинності.

Проте на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими й такими, що не знайшли достатнього правового врегулювання, питання щодо концептуальних підходів до поняття й сутності кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності, системи та структури кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності, особливостей реалізації кримінологічного аналізу під час взаємодії суб'єктів протидії злочинності, способів імплементації

позитивних зарубіжних практик кримінологічного аналізу у вітчизняну практику протидії злочинності тощо. Зазначені обставини й зумовили обрання теми дисертації, визначили об'єкт і предмет дослідження.

Оцінка новизни та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, їхнього загальнонаціонального або світового значення. Дисертація, поряд з іншими науковими кримінологічними розвідками, є одним із перших в Україні дослідженням теоретико-прикладних засад кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні в якому реалізовано доктринальний підхід з визначенням напрямів розв'язання ряду фундаментальних і прикладних проблем.

Результати дисертаційного дослідження Забарного М.М. відзначаються високим ступенем наукової новизни, що зумовлена актуальністю наукового пошуку вирішення кримінальних та кримінологічних проблем діяльності правоохоронних органів щодо протидії та запобігання злочинності в Україні.

Новизною відзначаються наукові підходи дисертанта щодо всебічного, системного та комплексного вивчення проблем, що стосуються змісту, форм і методів кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні, формуванню на цій основі, з урахуванням вимог міжнародно-правових актів і стандартів, переліку науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення наявного правового механізму з означених питань та практики його застосування. У роботі сформульовано низку доктринальних положень, висновків і рекомендацій, які мають важливе теоретичне та практичне значення.

Новими для кримінологічної науки є підходи автора дослідження до виокремлення ним основних рис змісту кримінологічного аналізу, спираючись на дефініції з наукових джерел і нормативно-правових актів, до яких віднесено: сукупність систематичних аналітичних процесів; вивчення певних характеристик і тенденцій; визначення та розуміння зв'язків між кримінологічною інформацією (інформацією про кримінальне

правопорушення) та іншими даними; систематична специфічна інформаційно-аналітична діяльність; опрацювання інформації, яка є суттєвою для управління або ухвалення рішень; здійснюється з метою попередження, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень або ухвалення управлінських рішень.

Достовірність отриманих Забарного М.М. результатів дослідження забезпечена з огляду на застосування методів наукового пошуку та результати опрацювання джерельної бази дослідження (322 найменувань). Це сприяло формуванню положень дисертації, досягнення мети та виконанню вставлених у дослідженні завдань.

Суттєвою запорукою достовірності отриманих результатів є емпірична база дослідження. Вона становлять узагальнені дані проведеного соціологічного опитування 79 прокурорів, 101 слідчого, 63 оперативних працівників та 54 адвокатів у м. Києві, Київській, Житомирській, Хмельницькій, Рівненській, Одеській, Вінницькій, Чернігівській областях протягом 2017-2023 рр., офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, аналітичні матеріали Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, матеріали нормативно-правового, науково-публіцистичного й аналітичного характеру щодо інформаційно-аналітичної діяльності правоохоронних органів під час здійснення кримінологічного аналізу.

З огляду на зазначене, наукова новизна її достовірність, вагоме загальносоціальне значення наукових положень, висновків і рекомендацій відповідають вимогам, які пред'являються до докторських дисертацій.

Обґрунтованість отриманих наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, досягнута через реалізацію концептуального задуму автора дослідження, що відзначається чіткою, послідовною і логічно структурізованістю, забезпечує послідовне й вивірне

розгортання дослідницької логіки. Вона забезпечена раціональним та логічним викладом результатів наукового пошуку дисертанта, продуманою структурою дисертації, якістю залученого арсеналу досягнень сучасної правової науки та використаних емпіричних джерел.

З огляду на мету і завдання дослідження, вагомим для обґрунтованості отриманих дисертантом результатів дослідження стало застосування автором загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи. Зміст та якість представленої дисертації, дають змогу стверджувати, що автором дослідження досягнуто поставлену мету. Висновки отримані у процесі дослідження свідчать про високий рівень виконання поставленого наукового завдання та вміння належним чином аргументувати обрану наукову позицію.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані у: науково-дослідній роботі, законотворчій та практичній діяльності, освітньому процесі. Акти впровадження є у наявності.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також у виступах Забарного М.М. з доповідями основних положень дисертації на міжнародних науково-практичних конференціях та Всеукраїнських круглих столах, що в цілому свідчить про належний рівень її апробації.

Основні наукові результати дисертації викладені у 38 наукових публікаціях, серед яких 14 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, 4 публікації – в наукових виданнях Web of Science та Scopus, 3 публікації – у міжнародних наукових виданнях, 15 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та 2 публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації.

За змістом дисертація складається із переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що містять тринадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 413 сторінок, з них основний текст – 359 сторінок, список використаних джерел – 37 сторінок (346 найменувань) та 6 додатків на 17 сторінках..

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор дослідження, успішно можуть використовуватись і надалі у науководослідній, правотворчій, правоохоронній сфері та освітньому процесі.

Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Під час вивчення змісту дисертації та наукових публікацій за темою дисертації Забарного М.М., порушення академічної доброчесності, академічного плагіату, фактів фабрикації, фальсифікації не виявлено.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація Забарного Максима Михайловича «Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні» містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати у галузі кримінального права та кримінології, що у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою, виконана зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та реферату в цілому відповідає встановленим вимогам. Реферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані в роботі.

Разом з тим, проведений ґрунтовний аналіз дисертації Забарного М.М. дає підстави висловити наступні зауваження та надати деякі рекомендації:

1. У науковій новизні одержаних результатів (с. 12 рукопису дисертації та с. 5 автореферату) **уперше** розроблено та запропоновано наукову концепцію забезпечення кримінологічного аналізу в Україні, яка базується на сучасних підходах до вивчення злочинності та її протидії, охоплює індикативну, інформаційну, оцінювальну, прогностичну та стратегічну підсистеми, визначає алгоритм їх практичного застосування, а також інтеграцію з міжнародними стандартами тощо. Поряд з тим, у додатках, дана концепція (с. 400 рукопису дисертації) потребує певного уточнення, зокрема: в ній не відображено загальні положення; понятійно-категоріальний апарат; теоретико-методологічні основи; змістовно-сенсовне наповнення; процедура прийняття концепції, суб'єкти реалізації концепції тощо.

2. Уточнення потребує також позиція докторанта про використання ним у дослідженні терміну «протидія», а не «запобігання» злочинності. І хоча дане зауваження є дискусійним, офіційний опонент вважає, що термін «запобігання» є загальноприйнятим сьогодні у кримінально - правовій та кримінологічній науці. До речі, ст. 1 КК України передбачає запобігання злочинам, а не протидії.

3. На (с. 66 рукопису дисертації) автор зазначає, що на його думку, створення державної програми для дослідження особистості злочинця, зокрема процесів криміналізації, може значно поліпшити ситуацію в цій сфері. Така програма дала б змогу ефективніше використовувати цифрові технології для збору й обробки інформації, що підвищило б точність і якість кримінологічних досліджень. Можливо створення такої програми слід вважати сучасним науковим продуктом у кримінологічній науці, але яке відношення вона має до методології дослідження. Оскільки методологія кримінологічного аналізу механізму протидії злочинності в Україні розглядається як сукупність відправних положень і вимог теорії пізнання, законів та категорій і логічних принципів, способів і прийомів, методів, якими наука користується при пошуку нових знань Щодо методів дослідження кримінологічного аналізу механізму протидії злочинності в Україні - це основні шляхи і способи збирання, оброблення зібраних даних про будь-яке явище.

4. У підрозділі 2.1. рукопису дисертації автором на жаль, поверхово розглядається сам механізм протидії злочинності в Україні, не сформульована ним і дефініція, хоча українські учені Я.В. Ступник, Й.І. Горінецький досліджуючи кримінологічний аналіз механізму протидії злочинності дійшли висновку, що механізм протидії злочинності – це системне утворення (взяту в єдності всю сукупність) норм, принципів, інститутів (державно-правових і суспільно-політичних) форм, методів і засобів (організаційних, правових, економічних, соціально-психологічних) зв'язків і відносин за допомогою яких забезпечується кримінологічний вплив на специфічні об'єкти для досягнення поставлених цілей. Можливо автор дослідження під час публічного захисту підтримає вищеупомянутих українських учених або сформує авторське визначення механізму протидії злочинності в Україні.

5. Під час публічного захисту автору дослідження варто довести або спростувати зауваження опонента в частині того, що на (с. 336 рукопису дисертації) докторантом зазначено, що відсутність схваленої на державному рівні концепції протидії злочинності в Україні є серйозною перешкодою для ефективної протидії кримінальним правопорушенням. Варто почути наскільки схвалена у 2020 році розпорядженням Кабінету Міністрів України «Стратегія боротьби з організованою злочинністю» не відповідає завданням дослідження «Теоретико-прикладним засадам кримінологічного аналізу в механізмі протидії злочинності в Україні». На жаль, серед списку опрацьованої літератури автором дослідження дана Стратегія не вивчалася.

Перелічені зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертанта, яка, очевидно, буде продовжена під час захисту. Але ці зауваження мають локальний, переважно дискусійний, характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Забарного М.М..

Загальний висновок. Дисертаційна робота Забарного Максима Михайловича «Теоретико-прикладним засадам кримінологічного аналізу в

механізмі протидії злочинності в Україні» є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто автором, містить висунуті раніше не захищені наукові положення та отримані нові науково-обґрунтовані теоретичні та практичні результати в галузі кримінології.

Дисертація повністю відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.листопада.2021 № 1197 (із змінами). Вимог до оформлення дисертації затвердженим наказом Міністерства освіти України від 12 січня 2017 року №40 (зі змінами від 12.07.2019) та іншим вимогам МОН України, а її автор – Забарний Максим Михайлович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право за умови прилюдного захисту.

Офіційний опонент:

професор кафедри

кримінально-виконавчого та кримінального права,

Навчально-наукового інституту права,

правоохоронної діяльності та психології,

Пенітенціарна академія України,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

Іван БОГАТИРЬОВ

*Гідно засвідчує
нагальним чином документального
забезпечення архівної справи та
роботи зі зверненнями громадян
Юрій Світлана ІРИЩЕВ*